

УДК 339.743

Чуриканова О.Ю.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної кібернетики та інформаційних технологій
Національного гірничого університету*

ВПЛИВ ПОКАЗНИКІВ ВНУТРІШНЬОГО ВАЛОВОГО ПРОДУКТУ США НА КУРС ДОЛАРА В УКРАЇНІ

У статті проведено дослідження факторів, які впливають на показники курсів валют у державі. Виділено такий макроекономічний показник, як ВВП з метою подальшого його аналізу на предмет впливу на курс валют. Зроблено припущення, що на курс долара в Україні впливає показник ВВП не тільки України, а й США. Зібрано статистичні дані по показнику ВВП США, який деталізовано за складовими частинами. Засобами кореляційного аналізу встановлено наявність зв'язку між показником ВВП США та курсом долара в Україні.

Ключові слова: курс долара, валютне регулювання, кореляція, ВВП.

Чуриканова О.Ю. ВЛИЯНИЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ВНУТРЕННЕГО ВАЛОВОГО ПРОДУКТА США НА КУРС ДОЛЛАРА В УКРАИНЕ

В статье проведено исследование факторов, влияющих на показатели курсов валют в государстве. Выделен такой макроэкономический показатель, как ВВП с целью дальнейшего его анализа на предмет влияния на курс валют. Сделано предположение, что на курс доллара в Украине влияет показатель ВВП не только Украины, но и США. Собраны статистические данные по показателю ВВП США, который детализирован по видам. Средствами корреляционного анализа установлено наличие связи между показателем ВВП США и курсом доллара в Украине.

Ключевые слова: курс доллара, валютное регулирование, корреляция, ВВП.

Churikanova O.Y. INFLUENCE OF PARAMETERS OF GROSS DOMESTIC PRODUCT OF UNITED STATES ON THE DOLLAR IN UKRAINE

In this paper a study of factors affecting the performance of exchange rates in the state. Highlighted a macroeconomic indicator as GDP, in order to further analyze it in terms of influence on the exchange rate. It is suggested that the dollar exchange rate in Ukraine affects GDP not only in Ukraine, but also the United States. Collected statistical data in terms of GDP the United States, which is detailed by types. Means of correlation analysis showed an association between the GDP index in the United States and the dollar exchange rate in Ukraine.

Keywords: dollar exchange rate, currency regulation, correlation, GDP.

Постановка проблеми. Валютний ринок і регулювання валютного курсу завжди були актуальними питаннями для економіки України. У міру інтеграції України у світове економічне співтовариство валютний ринок став випробовувати на собі вплив зовнішніх факторів, зокрема підвищення або пониження цін на енергоресурси, коливання курсів світових валют і інших. Зміна будь-якого з цих параметрів неминує призводити до змін у формуванні попиту і пропозиції на валюту і позначається на стійкості національної валюти. Однак тут слід зауважити, що зовнішні чинники не піддаються прямому державному регулюванню, що призводить до необхідності розробки підходів, прийомів і методів усунення їх негативного впливу на валютний ринок України.

Неможливо однозначно визначити вплив валютного курсу на функціонування економічної системи країни. Будь-яка його зміна супроводжується різноманітними макроекономічними ефектами, які несуть у собі як стабілізуючу, так і дестабілізуючу дію. Особливе значення проблема валютного курсу має на регіональному рівні. Завищений або занижений валютний курс може призвести до структурних зрушень в економіці регіону на користь галузей, які отримують найбільший прибуток від мінливої динаміки валютного курсу, що у кінцевому підсумку відіб'ється на регіональній економічній безпеці.

У зв'язку з цим актуальним питанням залишається вивчення факторів, що впливають на зміну валютного курсу, для вироблення державою комплексу економіко-організаційних заходів, спрямованих на стабілізацію економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми регулювання валютних курсів присвячені роботи таких вчених-економістів, як Г. Кассель, Г. Вільямс,

Джон Дж. Мерфи, Лизелотт Сурен, Нейл Рекорд [1-6]. Тут слід зазначити, що, не дивлячись на те, що роботи зарубіжних авторів носять досить фундаментальний характер і здобули визнання у застосуванні їх результатів в регулюванні економічних процесів зарубіжних країн, слід з обережністю ставитися до них у частині проєкції на українську економіку, так як вони не враховують її особливу специфіку.

Серед українських учених-економістів слід виділити роботи таких авторів [7-9]. Якщо проаналізувати роботи українських авторів, то вони присвячені таким питанням, як: макроекономічне моделювання та прогнозування валютного курсу в Україні; регулювання валютного курсу; дослідження макроекономічних показників.

У згаданих вище роботах авторами досить широко розкрита тема валютних курсів, встановлено фактори та визначено ступінь їх впливу на зміни курсів валют. Однак у сучасній економічній ситуації, яка склалася зараз в Україні, а саме мінімізації контролю держави за курсом гривні (плаваючий валютний курс) актуальним стає завдання визначення ступеня впливу макроекономічних показників не тільки країни, а й інших країн. Саме цьому питанню присвячено дане дослідження.

Постановка задачі. Метою дослідження є визначення ступеня впливу такого макроекономічного показника як ВВП США на курс долара в Україні.

Досягненню цієї мети підпорядковані наступні завдання дослідження:

- розглянути чинники, які впливають на рівень і динаміку валютного курсу, провести їх класифікацію;
- за допомогою економіко-математичного моделювання виявити наявність зв'язку між ВВП США і курсом долара в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній економіці валютний курс формується під впливом численних факторів. У цьому зв'язку актуальним стає питання про їх класифікації для встановлення зв'язків і закономірностей взаємодії.

У літературі можна зустріти кілька способів класифікації факторів валютного курсу. Наприклад, І.Н. Платонова [10] пропонує виділити дві групи факторів: фактори структурного характеру, які відображають стан економіки (ВВП, обсяги промислового виробництва, стан платіжного балансу, зростання внутрішньої грошової маси, рівень інфляції та інфляційні очікування, рівень процентної ставки та ін.); кон'юнктурні чинники, постійно мінливі під впливом тенденцій світового ринку (спекулятивні операції на валютних ринках, ступінь розвитку інших секторів фінансового ринку).

Розширену класифікацію факторів, що впливають на валютний курс, представили А.Г. Наговицин та В.В. Іванов у книзі «Валютний курс. Фактори. Динамика. Прогнозирование» [11]. Вони виділяють:

1. Чинники, які безпосередньо визначають динаміку валютного курсу, тобто безпосередньо пов'язані з процесом міжнародного економічного обміну. До їх числа відносяться ВВП, платіжний баланс, внутрішня і зовнішня пропозиція грошей, процентні ставки.

2. Регулюючі чинники, тобто чинники, які впливають на механізм встановлення валютного курсу. У цій підгрупі виділяють: а) чинники державного регулювання, до числа яких відносяться податки, квоти, мита, кредитна і емісійна політика, регулювання цін, законодавчі методи, діяльність ЦБ, розподіл валюти тощо; б) структурні чинники: біржова структура, банківська структура, інфраструктура зв'язку, структура зовнішньої економічної діяльності тощо.

3. Кризові фактори. Тут виділяються: а) кризові прояви економіки, тобто дефіцит держбюджету, «безконтрольна емісія», інфляція, монопольне виробництво, витік капіталів за кордон, падіння обсягів виробництва, гра на валютній біржі, «вимивання» товарів тощо; б) політичні чинники: зміна представників влади, ступінь стабільності керуючих структур, рівень дотримання законів, величина державного сектору в економіці, ступінь розбіжностей між політичними силами в країні тощо; в) психологічні чинники: відкладений попит, очікування інфляції, відсутність досвіду переходу до ринкових відносин, недовіра до національної валюти тощо.

Запропонована класифікація факторів валютного курсу, на наш погляд, є досить деталізованою, бо містить чинники, які безпосередньо не впливають на динаміку валютного курсу. Їх дія опосередковується іншими економічними показниками.

Різні способи класифікації можна зустріти і в зарубіжній літературі. Проте, не дивлячись на відмінності у підходах до класифікації факторів валютного курсу, всі автори виділяють основні макроекономічні показники, що формують реальний валютний курс (ВВП, грошова маса, відсоткова ставка, темпи інфляції, платіжний баланс), а також чинники, які впливають на постійні коливання реальних обмінних курсів і впливають на номінальний валютний курс (очікування, спекуляція, валютні інтервенції).

Кожен з макроекономічних чинників у тій чи іншій мірі впливає на коливання валютного курсу. Розглянемо їх окремо.

Так, валовий внутрішній продукт (ВВП) при збільшенні темпів зростання призводить до підвищення попиту на національні активи, зростання курсу національної валюти, а його зниження призводить до зниження попиту на національні активи і падіння курсу.

Грошова маса також надає вагомий вплив на зміну валютного курсу. Таким чином, грошово-кредитна експансія призводить до зниження попиту на національну валюту, а грошово-кредитна рестрикція веде до підвищення попиту на національну валюту, зростання курсу.

Інфляція у вигляді зростання цін на товари та послуги призводить до зниження попиту на національну валюту, падіння курсу, а от зростання процентних ставок веде до підвищення попиту на національну валюту, зростання курсу.

Відсоткова ставка також впливає на валютний курс. Підвищення процентної ставки веде до збільшення прибутковості за валютними операціями і зростання курсу; зниження процентної ставки має зворотній ефект.

Ще одним з факторів, який впливає на валютний курс, є платіжний баланс. Позитивне сальдо платіжного балансу призводить до зростання курсу національної валюти, а негативне – до зниження курсу.

Протягом існування незалежної Української держави склалося так, що її економіка базується на курсі долара США. Навіть з появою на економічному просторі Європи сильної валюти євро не витиснула американський долар з першої позиції у нашій державі. Економіка нашої країни достатньо сильно реагує на кожне коливання курсу долара, яке відображається у зміні цін на товари та послуги, зростання інфляції, зміну показників внутрішнього валового продукту. Доказувати вплив долара на макроекономічні показники немає сенсу, такі дослідження широко проводилися, наприклад, у роботах [8; 9; 12; 13]. Також у зазначених роботах досліджено, як макроекономічні показники впливають на коливання курсу національної валюти до долара. Але, зважаючи на той факт, що наша держава як учасник міжнародного економічного суспільства достатньо сильно відчуває на собі коливання у міжнародній економіці, стає цікавим, наскільки сильно макроекономічні показники іншої держави, а саме США впливають на курс долара в Україні. Зазвичай при виконанні прогнозів та прийнятті державою організаційно-економічних рішень, спрямованих на керування курсом валют, експерти спираються на макроекономічні показники держави. Але вважається за доцільне при виконанні аналізів та прогнозів враховувати також ті ж самі макроекономічні показники США. Дослідження, проведене у цій роботі, сфокусовано не на усіх макроекономічних показниках США, а особисто на внутрішньому валовому продукті.

ВВП США складається із таких складових, як:

1. Особисті споживчі витрати.

1.1. Товари:

- товари тривалого користування;
- товари короткочасного користування.

1.2. Послуги.

2. Валові приватні внутрішні інвестиції:

- інвестиції в основний капітал;
- інвестиції в нежитловий фонд;
- інвестиції в будови;
- інвестиції в обладнання;
- інвестиції в продукти інтелектуальної власності;
- інвестиції в житлову нерухомість;
- інвестиції в зміни в приватних товарно-матеріальних запасах;

3. Чистий експорт товарів і послуг.

3.1. Експорт:

- товари;
- послуги.

3.2. Імпорт:

- товари;
- послуги;

Таблиця 1

Показники ВВП США та курс долара в Україні за 2012–2014 роки

	2012				2013				2014	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
1. Особисті споживчі витрати	15956,5	16094,7	16208,9	16332,5	16502,4	16619,2	16872,3	17078,3	17044	17311,3
1.1. Товари	10959,7	11080,6	11119,8	11222,6	11351,1	11414,3	11518,7	11653,3	11728,5	11867,8
- товари тривалого користування	3709,6	3717,2	3751,9	3788,8	3832,2	3821	3865,3	3886,1	3890,6	3963,3
- товари короткочасного користування	1177,3	1179,4	1195,4	1216,1	1237,8	1245,4	1252,4	1261,5	1262,3	1299,2
1.2. Послуги	2532,3	2537,8	2556,5	2572,8	2594,4	2575,6	2612,9	2624,6	2628,4	2664,1
2. Валові приватні внутрішні інвестиції	7250,1	7313,3	7367,9	7433,8	7518,9	7593,2	7653,4	7767,2	7837,8	7904,5
- інвестиції в основний капітал	2445,4	2489,3	2500,4	2481,5	2543,3	2594,6	2708,9	2745,2	2714,4	2834,2
- інвестиції в нежитловий фонд	2364,3	2397,1	2424,7	2471	2499,1	2543,8	2598,1	2654,6	2674,3	2734,8
- інвестиції в будови	1942	1968,8	1978,3	1998,7	2010,3	2026,9	2060,2	2118,7	2134,6	2184,6
- інвестиції в обладнання	437	452,5	452,2	445,9	435,4	448,5	463	481,7	487,9	500,7
- інвестиції в продукти інтелектуальної власності	894,9	897,1	901,4	922,8	933,1	937	948,8	980	979,5	1007,3
- інвестиції в житлову нерухомість	610,1	619,2	624,7	630	641,8	641,4	648,4	657	667,2	676,6
- інвестиції в зміни в приватних товарно-матеріальних запасах	422,3	428,3	446,4	472,3	488,9	516,9	538	535,9	539,7	550,2
3. Чистий експорт товарів і послуг	81,1	92,2	75,7	10,4	44,2	50,8	110,7	90,5	40,1	99,4
3.1. Експорт	-614,8	-588,5	-541,7	-528,2	-528	-532	-509,9	-462,9	-538	-551,8
- товари	2162,4	2192,5	2203,2	2218,5	2219,4	2236,4	2268,4	2324,6	2284,7	2340
- послуги	1510,1	1530,7	1538,5	1529,2	1528,4	1543,2	1565,7	1614	1575,3	1622,1
3.2. Імпорт	652,3	661,8	664,7	689,3	691	693,2	702,7	710,7	709,5	717,9
- товари	2777,1	2781,1	2745	2746,7	2747,4	2768,4	2778,3	2787,5	2822,7	2891,8
- послуги	2327,2	2326,2	2287,7	2283,1	2288,6	2302,2	2308,6	2309,7	2341,5	2404,7
4. Споживчі витрати уряду і валові інвестиції	449,9	454,9	457,3	463,6	458,8	466,3	469,7	477,8	481,2	487,1
- федеральні	3166,2	3163,3	3190,5	3156,6	3135,9	3142,4	3154,7	3142,7	3139,1	3161,1
- національна оборона	1291,4	1290	1314,3	1269,9	1241,9	1234,1	1233,9	1216,2	1208,1	1210,5
- не військові	818,6	817,1	840,9	795,4	775,1	772,2	774,9	757,5	749,9	754,7
- державні і місцеві	472,8	472,9	473,4	474,4	466,8	461,9	459	458,7	458,2	455,9
5. Особисті споживчі витрати	1874,8	1873,3	1876,2	1886,8	1894	1908,3	1920,7	1926,5	1931	1950,5
Курс долара в Україні	8,22	8,116667	8,06	8,043333	8,22	8,116667	8,06	8,043333	12,52825	10,98

Джерело: US Department of Commerce. Bureau of Economic Analysis

4. Споживчі витрати уряду і валові інвестиції:

- федеральні;
- національна оборона;
- не військові;
- державні і місцеві.

Для того щоб виявити ступінь впливу показників ВВП США на курс долара в Україні, узято статистику по цим показникам (см. табл. 1) та проведено кореляційний аналіз. Розрахунок коефіцієнта кореляції виконано за формулою:

$$r = \frac{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X}) * (Y_i - \bar{Y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 * \sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2}}$$

де X – курс долара, а Y – показники ВВП США.

У результаті розрахунку отримано наступні значення коефіцієнтів кореляції (табл. 2):

Таблиця 2

Коефіцієнти кореляції по відношенню курсу долара до показників ВВП США

Показники ВВП США	Коефіцієнт кореляції
1. Особисті споживчі витрати	0,65
1.1. товари	0,59
- товари тривалого користування	0,56
- товари короткочасного користування	0,62
1.2. послуги	0,67
2. Валові приватні внутрішні інвестиції	0,58
- інвестиції в основний капітал	0,64
- інвестиції в нежитловий фонд	0,70
- інвестиції в будови	0,73
- інвестиції в обладнання	0,65
- інвестиції в продукти інтелектуальної власності	0,69
- інвестиції в житлову нерухомість	0,51
- інвестиції в зміни в приватних товарно-матеріальних запасах	-0,10
3. Чистий експорт товарів і послуг	-0,07
3.1. експорт	0,53
- товари	0,50
- послуги	0,52
3.2. імпорт	0,75
- товари	0,70
- послуги	0,69
4. Споживчі витрати уряду і валові інвестиції	-0,24
- федеральні	-0,56
- національна оборона	-0,56
- не військові	-0,55
- державні і місцеві	0,64
5. Особисті споживчі витрати	0,65

Коефіцієнт кореляції приймає значення від -1 до +1. Абсолютне значення (по модулю) <0,5 означає відсутність стійкого взаємозв'язку, 0,5–0,7 – середній рівень, > 0,7 – наявність тісного (сильного) взаємозв'язку.

Виходячи з отриманих результатів, можна зробити висновок про те, що на коливання курсу долара в Україні оказують сильний вплив такі показники ВВП, як: інвестиції в нежитловий фонд, інвестиції в будови, імпорт загалом та імпорт товарів.

Середню ступінь впливу мають такі показники ВВП, як: особисті споживчі витрати, імпорт товарів

і особисто товари тривалого користування та товари короткочасного користування, послуги, валові приватні внутрішні інвестиції, інвестиції в основний капітал, інвестиції в обладнання, інвестиції в продукти інтелектуальної власності, інвестиції в житлову нерухомість, експорт і особисто експорт товарів і послуг, імпорт послуг, споживчі витрати уряду і валові інвестиції тільки місцеві, особисті споживчі витрати.

Якщо зазначені вище коефіцієнти мають прямий зв'язок із курсом долара, то перелічені нижче мають середній ступінь зв'язку та зворотний зв'язок: споживчі витрати уряду і валові інвестиції, але тільки федеральні та на національну оборону.

Не впливають на курс долара в Україні такі показники, як: інвестиції в зміни в приватних товарно-матеріальних запасах, чистий експорт товарів і послуг, загальні споживчі витрати уряду і валові інвестиції.

Висновки. За результатами проведеного дослідження зроблено такі висновки:

1. Проаналізовано усю сукупність факторів, які впливають на коливання курсу долара, спираючись на наукові роботи вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів.

2. З групи факторів, які пов'язані із змінами курсу долара у державі, виділено такий макроекономічний показник, як внутрішній валовий продукт та зроблено припущення про вплив на курс долара не тільки ВВП України, але й Сполучених Штатів Америки.

3. Засобами економіко-математичного моделювання встановлено достовірний зв'язок між групою показників ВВП США та курсом долара в Україні.

4. Отримані наукові результати можуть стати основою подальших розробок в області управління валютними курсами, їх прогнозування та прийняття управлінських та організаційних рішень на їх основі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кассель Г. Инфляция и валютный курс / Г. Кассель. – М. : «Эльф пресс», 1995. – 104 с.
2. Williams G., Parikh A., Bailey D Are exchange rates determined by macroeconomic factors./ G. Williams, A. Parikh, D. Bailey // Applied Economics. – 1998. – Vol. 30. – P. 553.
3. Джон Дж. Мэрфи. Технический анализ фьючерсных рынков: теория и практика / Мэрфи Джон Дж. – М. : Диаграмма, 2002. – 610 с.
4. Сурен Л. Валютные операции: основы теории и практики / Л. Сурен. – М. : Дело, 2001. – 175 с.
5. Рекорд Н. Стратегии валютного дилера / Н. Рекорд. – М. : Интернет-трейдинг, 2004. – 336 с.
6. Буй Тхе Ву. Долгосрочный устойчивый валютный курс и проблема несогласованности валютного курса / Буй Тхе Ву // Міжнародна економіка. – 2002. – Вип. 35. – С. 176-184.
7. Козловський С.В. Застосування новітніх методів моделювання стану валютного ринку України / С.В. Козловський // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2001. – № 12. – С. 80-91.
8. Паценко О.Ю. Конкурентоспроможність національної економіки та валютний курс: оцінка впливу, прогнозування динаміки / О.Ю. Паценко. Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. праць Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Київ. – 2000. – Вип. 22 (част. II). – С. 193-202.
9. Валютный рынок и валютное регулирование. Под ред. И.Н. Платоновой. – М. : БЕК, 1999. – 475 с.
10. Наговицин А.Г. Валютный курс. Факторы. Динамика. Прогнозирование / А.Г. Наговицин, В.В. Иванов. – М. : ИНФРА-М, 1995. – 176 с.
11. Основы международных валютно-финансовых и кредитных отношений. Под ред. В.В. Круглова. – М. : Инфра-М, 1998. – 432 с.
12. Свиридов О.Ю. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения / О.Ю. Свиридов. – М. : Издательский центр Март, 2005. – 135 с.